

Vägvisare

Om inte Mohammed kommer till berget så får berget komma till Mohammed. För mötet måste ske. Ungefär så tänkte **Pernilla Svebo Lindgren när hon och några arbetskamrater startade Vägen ut!-kooperativen i Göteborg.**

Text: Hans P.A. Karlsson Foto: Anna Rehnberg

Arbetsgivare är många gånger kallsinniga till den som kommer ut från fängelset. Samtidigt är arbete en av de viktigaste nycklarna till ett drogfritt och hederligt liv utanför murarna. Att släppas ut utan att möta någonting är förödande.

När *Vägen ut!* startade 2002 fanns det tre syften. Dels att frigivna före detta kriminella och missbrukare skulle skapa sina egna arbetstillfällen genom att bilda kooperativ och sociala företag. Dels att samla människor med liknande erfarenhet och knyta nätverk. Slutligen ville man försöka påverka samhället och systemet i en mer öppen riktning. Åtta år senare har Vägen ut! vuxit till ett brett konsortium av sociala företag som riktar sig mot alla former av utanförskap.

Att Pernilla Svebo Lindgren hamnade inom kriminalvården var en tillfällighet. På 70-talet sökte hon sig både till journalistiken och socialhögskolan. Det var socionomprogrammet som tog henne.

– Men det var ont om socionomjobb i Göteborg och när en vän tipsade mig om ett tremånaders vikariat på Tidaholmsanstalten nappade jag på det. Jag var bara tjugo år och visste inte vad det innebar, det hade inte varit en enda kurs om kriminalvård under utbildningen. Jag minns att jag gick över den stora åkern framför de höga mu-

rarna och tänkte ”vad har jag gett mig in på”. Jag fick sätta mig i ett rum och fråga: ”vad ska jag göra”, skrattar Pernilla i dag.

Varje morgon fick hon upp en bunt med tillståndsförfrågningar från de intagna; de ville ringa någon eller ha permission eller göra något extra. Pernilla fick gå runt bland internerna och prata med dem om deras önskemål. Hon insåg att det var otroligt frustrerande för dem, att behöva be om så enkla saker, kanske få avslag, kanske överklaga. Att saker tog tid.

– Jag stannade på Tidaholm i tre år och träffade väldigt fascinerande människor som hade både styrka och idéer och jag undrade hur det kunde gå så snett för dem. Många hade ju haft förfärliga uppväxtförhållanden, men om de i stället hade fått kärlek och omtanke så hade de kunnat använda sina förmågor till något helt annat. Det var ett otroligt slöseri med mänskliga resurser.

FAKTA:

Pernilla Svebo Lindgren

- ▶ **Ålder:** 53 år.
- ▶ **Bor:** Västra Göteborg.
- ▶ **Familj:** Tonårsbarn.
- ▶ **Yrke:** Socionom, social entreprenör.
- ▶ **Fritid:** Yoga, meditation, gym, natur
- ▶ **Läser:** Har 30 olästa böcker på nattduksbordet.
- ▶ **Talang:** Duktig kartläsare.

Pernilla fortsatte jobba på utsidan inom frivården, fick barn och kom tillbaka som metodutvecklare inom kriminalvården. Hon hade ansvar för att införa ett kvinnoperspektiv och att skapa enkönade anstalter där det tidigare varit blandade.

– Kvinnor är ofta redan utsatta och de blir inte mindre utsatta genom att vara på fängelser där det finns män. Många anställda tycker att det är svårare att jobba med kvinnor i kriminalvården. Männen har sin jargong och tuffhet, det kryper inte in under huden som det gör med kvinnorna där det är mer känslor. Det är svårare att stå emot.

När kvinnoanstalten Sagsjön kom till var det naturligt för henne att fortsätta jobba med barnperspektivet. Enligt Bryggan, en stödförening för dem som har föräldrar eller släktingar som sitter i fängelse, är det mellan åttatusen och tiotusen barn som varje dag har en eller båda föräldrarna på en kriminalvårdsanstalt.

Pernilla menar att det bör finnas bra besöksmöjligheter för barn på fängelserna, att barnen ska få se var föräldrarna finns samt att mammor och pappor ska kunna hålla kontakt med sina barn och kunna följa med på skolavslutning eller sjukhusbesök.

– Den första reaktionen bland utomstående brukar vara att de intagna borde ha tänkt på det innan han eller hon begick brottet, men det är inget barnperspektiv. Barnet ska inte straffas för att föräldrarna ▶▶

► inte tänkte sig för. Om föräldrarna inte kan få permission så måste besöken på anstalten bli så bra som möjligt. Vi började utbilda vårdarna och skapade studiecirkel för de intagna som var föräldrar. I dag är det över tvåhundra av kriminalvårdens egen personal som kan hålla kurser i föräldraskap och de finns på i stort sett alla anstalter och är väldigt efterfrågade.

Arbetet med att införa kvinno- och barnperspektiv var ganska ensamt och påfrestande. Frågorna väcker många tankar och förändring väcker motstånd. Ofta är det budbäraren som får möta motståndet. Samtidigt hade Pernilla vid sidan om börjat arbeta med ett arvsfondsprojekt kring egenerfarenhet.

– Det handlade om att ta tillvara den egna erfarenheten, att människor som själva hade varit i en utsatt situation skulle jobba med intagna och frigivna. Det är så man gör i föreningen Bryggan och i Kris. Vi såg att de kunde nå fram, att intagna lyssnade på dem och tänkte: ”jaha, kan de så kanske jag också kan”. När man ser någon som själv har gjort den resan så blir det annorlunda, att det faktiskt går.

Motståndet kom nu från olika håll. Professionella värnade om sina gebit och gillade inte att någon utan teoretisk skolning ägnade sig åt rehabilitering. På samma gång kände de med egen erfarenhet att de professionella bara hade läst och inget visste om hur det egentligen var.

– Men när den konflikten övervanns och man såg varandras styrkor så fungerade det väldigt bra. Det är det vi har gjort med bland annat Sociala resursförvaltningen inom Göteborgs kommun, vi har hittat former att jobba sida vid sida.

2002 tog Pernilla Svebo Lindgren initiativet till att söka projektmedel från EU-programmet Equal, vars uppdrag är att motverka diskriminering och utestängning i arbetslivet. Hon hade nu börjat jobba i föreningen Bryggan. Projektet blev ett brett samarbete mellan en rad olika myndigheter och organisationer, så som Försäkringskas-

PERNILLA SVEBO LINDGREN OM

...kooperativ:

– Man gör saker tillsammans. Man är många och det ger en helt annan styrka och trygghet.

...att vara entreprenör:

– Det är jätteroligt att kunna skapa nya företag. Det kan gå snabbt och man slipper den offentliga sektorns långsamma byråkrati, den dödar kreativiteten.

...nätverk:

– Att kunna knyta ihop och jobba tillsammans i Göteborg, i Sverige, i Europa. Att hitta gemensamma mål där alla är vinnare.

san, Arbetsförmedlingen, Coompanion, Kriminalvården, Göteborgs stad, Göteborgs FöreningsCenter och framför allt från brukarföreningarna Bryggan, Kris, Half-Way House och Skyddsvärnet.

– Vi var tolv personer från brukarföreningarna som hade alla möjliga och omöjliga idéer. Vi planerade att starta en konferensanläggning, getfarm och halvvägshus. Genom Equal-programmet fick vi lära oss något som hette ”empowerment” som vi tyckte lät fint. Det handlar om att man tar

saken i egna händer, att man skapar sina egna arbeten och då startade vi Vägen ut!-kooperativen tillsammans.

Vägen ut! har efter hand växt och växt. Nya sociala företag har kommit till. I dag finns närmare femton kooperativ med över sjuttio anställda runt om i landet. Målgruppen är inte längre bara missbrukare och personer med ett kriminellt förflutet. Dessa är bara två bland flera som av olika skäl står utanför arbetsmarknaden, som långtids-sjukskrivna, människor med fysiska och

Utmaningen för sociala företag från att ta hand om och rehabilitera till att erbjuda saker eller tjänster

psykiska funktionshinder eller invandrarbakgrund.

Kooperativen säljer såväl produkter och tjänster som platser för arbetsträning. Var och en som deltar arbetar hundra procent utifrån sin förmåga och vinsten återinvesteras i verksamheten. Pernilla är VD över hela rasket.

– Den stora utmaningen för sociala företag är att ta sig upp från att bara ta hand om och rehabilitera människor till att erbjuda

saker eller tjänster som efterfrågas. Det ligger en fara i att det blir för gulligt. Jag undrar ibland varför det är så svårt för övriga samhället att välja en leverantör som har sociala syften. Det blir ofta någon form av välgörenhet, men tänk om fler företag och organisationer i stället kunde börja köpa från de sociala företagen, från kaféer, från bed and breakfast, säger hon.

Det senaste tillskottet i Vägen ut! är ett nystartat Bed & Breakfast Le Mat, mitt i centrala Göteborg. Förlagan är det italien-

ska Hotel Tritone i Trieste som startade för 20 år sedan. Intresset för fler Le Mat-hotell är stort runt om i Europa och Pernilla deltar i utvecklingen.

På borden i matsalen ligger dukar som är tryckta på YScreen, ett annat företag inom Vägen ut! På frukostbuffén kommer snart grönsaker från Vägen ut!-trädgård. Verksamheterna gynnar på det viset varandra.

– Vi skapar en känsla av delaktighet, att man är med i något, kommer in i ett sammanhang och att man är behövd. Man har jobbkompisar och en viktig uppgift med ansvar. Det kan göra mirakel, säger Pernilla.

Pernilla Svebo Lindgren brinner särskilt mycket för nätverkande. Som vd för Vägen ut! reser hon, precis som andra företrädare för näringslivet, runt i Sverige och Europa och hjälper till att starta upp nya verksamheter. Extra bra relationer har hon med den italienska motsvarigheten, Libera, som driver en mängd sociala företag på mark som staten har beslagtagit från italienska maffian.

I maj förra året stod Pernilla som värd när, Luigi Ciotti, ordförande för Libera och Michele Curto, ordförande för FLARE, det nybildade europeiska nätverket mot gränslös organiserad brottslighet, besökte Göteborg. Besöket var en del av en kampanj som startade i Neapel den 21 mars 2009 när 150 000 människor marscherade genom staden till minne av offren för den organiserade brottsligheten. I tåget fanns bland annat Ilija Politkovskij, son till den mördade ryska journalisten Anna Politkovskaja, och Roberto Saviano, som skrivit den uppmärksammade boken *Gomorra*.

– FLARE vill nu starta ett regioncenter i Göteborg. De ser att vi här jobbar bra med det nya samarbetet mellan olika myndigheter och den idéburna sektorn i Kunskapscentrum. De ser att vi fortfarande har en stark rättsstat i Sverige. Men ska man lyckas bekämpa organiserad brottslighet så tror jag också att det krävs en folkrörelse, likt miljö-rörelsen, säger Pernilla.

En tydlig förebild för Pernilla är hennes far som var arbetsförmedlare och problemlösare i hela sitt liv.

– Jag tror att det mesta går att påverka. Om det finns en regel, men jag tror att det finns ett bättre sätt, så försöker jag påverka till förändring. Allt det här handlar om egenmakt. Det är hemskt att se människor som har mycket potential, men som inte tror att de själva kan förändra något. ”Där vilja är, är väg.” Det är jag upp vuxen med, det sa alltid min pappa. ◀

**g är att ta sig upp
tera människor till
om efterfrågas. ””**